

Nr 72

Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen (1916: 156) om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag, m. m.; given Stockholms slott den 16 mars 1973.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över justitieärenden, föreslå riksdagen att bifalla de förslag om vars avlåtande till riksdagen föredraganden hemställt.

GUSTAF ADOLF

CARL LIDBOM

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås ändringar i 1916 års lag om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom m. m. Ändringarna innebär bl. a. att Kungl. Maj:t får möjlighet att vägra bolag tillstånd att upphäva eller ändra s. k. utlänningsklausul i bolagsordningen, om det strider mot väsentliga allmänna intressen att aktierna i bolaget förvärvas av utlänning eller utlandsdominerat företag. Detta skall i fortsättningen gälla oberoende av om bolaget äger fast egendom eller inte.

1 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1916: 156) om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag

Härigenom förordnas i fråga om lagen (1916: 156) om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag,

dels att rubriken till lagen samt 2 och 18 §§ skall ha nedan angivna lydelse,

dels att i lagen skall införas en ny paragraf, 5 a §, av nedan angivna lydelse.

Lag om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom m. m.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §¹

Svenskt handelsbolag, vari finnes *utländsk* bolagsman, svenskt aktiebolag, vars aktiebrev må ställas till innehavaren, eller svensk ekonomisk förening må ej här i riket förvärva fast egendom, inmuta mineralfyndighet, förvärva eller bearbeta inmutad mineralfyndighet eller idka gruvdrift, utan att Konungen för särskilt fall givit bolaget eller föreningen tillstånd därtill.

Svenskt handelsbolag, vari finnes *bolagsman för vilken de i denna lag föreskrivna inskränkningarna i rätten att förvärva fast egendom gälla*, svenskt aktiebolag, vars aktiebrev må ställas till innehavaren, eller svensk ekonomisk förening må ej här i riket förvärva fast egendom, inmuta mineralfyndighet, förvärva eller bearbeta inmutad mineralfyndighet eller idka gruvdrift, utan att Konungen för särskilt fall givit bolaget eller föreningen tillstånd därtill.

Samma lag vare i fråga om svenskt aktiebolag vars aktiebrev skola vara ställda till viss man, om icke i bolagsordningen intagits förbehåll som nedan sägs. Genom sådant förbehåll skall, där det ej innefattar strängare föreskrifter, bestämmas att allenast viss del, vid varje tid mindre än en femtedel, av bolagets aktier eller, om aktier med olika röstvärde finnas, allenast så många aktier, att de vid varje tid motsvara viss del, mindre än två femtedelar, av hela aktiekapitalet och tillika röstetalet för dem utgör viss del, vid varje tid mindre än en femtedel, av röstetalet för bolagets samtliga aktier, må genom teckning eller överlåtelse förvärfvas av utländsk medborgare, samfällighet eller stiftelse, av svenskt handelsbolag vari finnes utländsk bolagsman, av svensk ekonomisk förening, av svenskt aktiebolag vars aktiebrev må ställas till innehavaren, eller av annat svenskt aktiebolag i vars bolagsordning ej intagits förbehåll som nu är sagt; dock att utan hinder av förbehållet aktier må förvärfvas av svenskt bolag eller svensk förening som avses i 18 §.

¹ Senaste lydelse 1967: 266.

Nuvarande lydelse

Ändring av bolagsordning, i vad den innefattar förbehåll, varom i andra stycket är stadgat, må ej vidtagas utan medgivande av Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer.

Föreslagen lydelse

Ändring av bolagsordning, i vad den innefattar förbehåll, varom i andra stycket är stadgat, må ej vidtagas utan medgivande av Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer. *Sådant medgivande skall ej lämnas om det strider mot väsentligt allmänt intresse att bolagets aktier förvärvas av rättssubjekt för vilket de i denna lag föreskrivna inskränkningarna i rätten att förvärva fast egendom gälla.*

5 a §

Vill någon för vilken enligt denna lag gäller inskränkning i rätten att förvärva fast egendom förvärva rörelse, som drives i riket, eller del av sådan rörelse av någon för vilken sådan inskränkning ej gäller, skall förvärvet för att bli gällande godkännas av Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer.

Bestämmelserna i första stycket äga motsvarande tillämpning i fråga om förvärv av nyttjanderätt till rörelse eller del därav.

Ansökan om tillstånd enligt denna paragraf göres skriftligen hos länsstyrelsen i det län där rörelsen huvudsakligen drives. Länsstyrelsen skall insända handlingarna i ärendet med eget utlåtande till Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer.

18 §²

De i denna lag föreskrivna inskränkningarna i rätten att förvärva fast egendom eller inmutad mineralfyndighet eller gruvlägenhet skola ej tillämpas på förvärv genom bodelning, arv, testamente eller fusion enligt 174 § lagen den 14 september 1944 (nr 705) om aktiebolag.

De i denna lag föreskrivna inskränkningarna i rätten att förvärva fast egendom, rörelse eller del av rörelse, inmutad mineralfyndighet eller gruvlägenhet skola ej tillämpas på förvärv genom bodelning, arv, testamente eller fusion enligt 174 § lagen den 14 september 1944 (nr 705) om aktiebolag.

² Senaste lydelse 1967: 266.

Nuvarande lydelse

Vad denna lag innehåller om inskränkning i rätten för bolag eller förening att förvärva fast egendom, inmuta mineralfyndighet, förvärva eller bearbeta inmutad mineralfyndighet eller idka gruvdrift, så ock att förvärva aktier i vissa bolag skall, såvitt angår svenskt bolag eller svensk förening, icke tillämpas i avseende å

a) bankaktiebolag, järnkonto-
ret, sparbank, centralkassa för
jordbrukskredit, försäkringsbolag,
sjukkassa, understödsförening el-
ler annan försäkringsförening, ak-
tiebolag eller förening, som erhål-
lit statslån från egnahemslånefon-
den eller sambruksförening;

b) förening med huvudsakligt
ändamål att främja medlemmar-
nas ekonomiska intressen genom
att anskaffa livsmedel eller andra
förnödenheter åt medlemmarna,
avsätta alster av medlemmarnas
verksamhet, bereda bostäder åt
medlemmarna eller anskaffa lån
åt medlemmarna; eller

c) förening som utgör samman-
slutning av föreningar, vilka äro
undantagna från lagens tillämp-
ning.

Föreslagen lydelse

Vad denna lag innehåller om inskränkning i rätten för bolag eller förening att förvärva fast egendom, rörelse eller del av rörelse, inmuta mineralfyndighet, förvärva eller bearbeta inmutad mineralfyndighet eller idka gruvdrift, så ock att förvärva aktier i vissa bolag skall, såvitt angår svenskt bolag eller svensk förening, icke tillämpas i avseende å

a) bankaktiebolag, järnkonto-
ret, sparbank, centralkassa för
jordbrukskredit, försäkringsbolag,
sjukkassa, understödsförening el-
ler annan försäkringsförening, ak-
tiebolag eller förening, som erhål-
lit statslån från egnahemslånefon-
den eller sambruksförening;

b) förening med huvudsakligt
ändamål att främja medlemmar-
nas ekonomiska intressen genom
att anskaffa livsmedel eller andra
förnödenheter åt medlemmarna,
avsätta alster av medlemmarnas
verksamhet, bereda bostäder åt
medlemmarna eller anskaffa lån
åt medlemmarna; eller

c) förening som utgör samman-
slutning av föreningar, vilka äro
undantagna från lagens tillämp-
ning.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå med-
delad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

2 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1968: 557) om rätt för utlänning och utländskt företag att sluta svenskt handelsbolag eller ingå i sådant bolag

Härigenom förordnas, att lagen (1968: 557) om rätt för utlänning och utländskt företag att sluta svenskt handelsbolag eller ingå i sådant bolag skall ha nedan angivna lydelse.

Lag om vissa inskränkningar i rätten att sluta svenskt handelsbolag m. m.

Nuvarande lydelse

Utlänning eller utländskt företag får icke sluta svenskt handelsbolag eller ingå i sådant bolag utan tillstånd av Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer. Med utländskt företag förstås i denna lag juridisk person, som är bildad enligt lagen i främmande stat.

Tillstånd får meddelas endast om avtal finns, enligt vilket bolaget skall anses slutet eller inträde medgivet i och med att tillstånd meddelas.

Från skyldighet att söka tillstånd får Konungen medge undantag som är påkallat med hänsyn till överenskommelse med främmande stat.

Föreslagen lydelse

1 §

Utlänning eller utländskt företag får icke sluta svenskt handelsbolag eller ingå i sådant bolag utan tillstånd av Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer. Med utländskt företag förstås i denna lag juridisk person, som är bildad enligt lagen i främmande stat.

Tillstånd får meddelas endast om avtal finns, enligt vilket bolaget skall anses slutet eller inträde medgivet i och med att tillstånd meddelas.

Från skyldighet att söka tillstånd får Konungen medge undantag som är påkallat med hänsyn till överenskommelse med främmande stat.

2 §

Bestämmelserna i 1 § gäller i tillämpliga delar, om svensk juridisk person, för vilken enligt lagen (1916: 156) om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom m. m. gäller inskränkning i rätten att förvärva fast egendom, vill sluta svenskt handelsbolag eller ingå i sådant bolag.

3 §

Avtal i strid mot denna lag är ogiltigt.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Utdrag av protokollet över justitieärenden, hållet inför Hans Maj:et Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 16 mars 1973.

Närvarande: Statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena WICKMAN, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, LUNDKVIST, GEIJER, ODHNOFF, MOBERG, BENGTTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON.

Statsrådet Lidbom anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *ändring i lagen (1916:156) om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag, m. m.* och anför.

De utländska företagens etableringspolitik och verksamhet i allmänhet i vårt land har sedan en längre tid varit föremål för uppmärksamhet i den politiska debatten. Debatten har förts mot bakgrund av att expansionen i utlandsinvesteringar har varit stark under 1960-talet. Värdet av utländska direktinvesteringar i Sverige har sålunda mer än femdubblats under 1960-talet och ökat från 134 milj. kr. år 1960 till 779 milj. kr. år 1970. För tiden därefter uppvisar dock de utländska direktinvesteringarna i Sverige en vikande tendens.

År 1965 sysselsattes i Sverige närmare 68 000 personer av utländska företag, dvs. av bolag vars aktiekapital till minst 25 % ägs av företag i utlandet. De utländska företagen hade tillgångar till ett bokfört värde av 7 756 milj. kr. och en omsättning av 10 665 milj. kr. Antalet anställda motsvarade 4,4 % av det totala antalet anställda i svenska industri- och handelsföretag. År 1970 fanns omkring 800 rörelsedrivande utländska företag i landet. Omkring 200 av dessa bedrev industriell verksamhet medan övriga 600 utgjorde försäljnings- och serviceföretag. Antalet anställda i företagen uppgick till närmare 100 000 personer. Företagen hade tillgångar till ett bokfört värde av 14 993 milj. kr. samt en omsättning av 21 426 milj. kr. Antalet anställda motsvarade 6,2 % av det totala antalet anställda i svenska industri- och handelsföretag. Omkring två tredjedelar av sysselsättningstillväxten i de utländska företagen hänförde sig till företag som drev industriell verksamhet. Inom denna grupp av företag koncentrerades de utländska intressena till verkstadsindustrin (metallvaru-, maskin-, elektro- och instrumentindustrin), den kemiska industrin och livsmedelsindustrin. Dessa branscher svarade år 1970 för omkring 77 % av såväl sysselsättningen som omsättningen och tillgångarna inom den utlandsdominerade industrisektorn. Omkring 35 % av antalet sysselsatta i de utländska företagen inom denna industrisektor

var år 1970 anställda i företag kontrollerade av intressenter i EFTA-länderna, omkring 28 % i företag kontrollerade av intressenter i EG-länderna och ungefär 35 % i företag kontrollerade av intressenter i USA.

Antalet sysselsatta hos utländska företag från USA ökade kraftigt under slutet av 1960-talet. År 1965 sysselsatte USA-företagen drygt 14 500 personer mot drygt 22 500 personer år 1970, vilket motsvarar en ökning med 55 %. Motsvarande ökning för företag från EFTA-länderna utgjorde 19 %. Under perioden 1965—1970 expanderade USA-företagen kraftigt inte bara beträffande antalet anställda utan även beträffande omsättningen, tillgångarna och antalet företag. Ungefär 40 % av de utländska företagens förvärv av svenska företag under 1960-talet torde utgöras av förvärv som gjorts av företag i USA. Totalt sett svarade de utländska dotterföretagen för drygt 6,5 % av total produktion i svensk industri år 1970 mot drygt 4 % år 1965.

Ett utländskt övertagande av svenskt företag skulle kunna gälla ett företag som det från allmän synpunkt är angeläget att behålla under svensk kontroll. Vi har idag en lagstiftning om etableringskontroll som kan användas för att skydda svenska intressen i vissa sådana fall. Jag syftar på lagen (1916: 156) om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag (1916 års lag).

1916 års lag innebär huvudsakligen följande. Utländska medborgare får förvärva fast egendom eller gruva eller idka gruvdrift bara efter särskilt tillstånd som meddelas av Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer. Med utländsk medborgare jämställs i lagen utländska bolag, föreningar, andra samfälligheter och stiftelser. Enligt 2 § första stycket får inte heller svenskt handelsbolag med utländsk bolagsman, svenskt aktiebolag vars aktiebrev får ställas till innehavaren eller svensk ekonomisk förening förvärva fast egendom eller gruva eller idka gruvdrift utan tillstånd i varje särskilt fall. Detsamma gäller enligt 2 § andra stycket i fråga om svenskt aktiebolag vars aktiebrev skall ställas till viss man. Sådant bolag kan emellertid undgå tillståndsplikten genom att visst förbehåll, s. k. utlänningsklausul, tas in i bolagsordningen. Klausulen skall gå ut på att utländska rättssubjekt eller tillståndspliktiga svenska rättssubjekt genom teckning eller överlåtelse bara får förvärva en mindre del av bolagets aktier, nämligen vid varje tidpunkt mindre än 20 % av röstetalet för bolagets samtliga aktier och mindre än 40 % av bolagets hela aktiekapital.

Innehåller bolagsordningen sådan utlänningsklausul — eller strängare föreskrifter — får klausulen enligt 2 § tredje stycket inte ändras utan medgivande av Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer. Förvärv av aktie som sker i strid mot klausulen är ogiltigt.

Lagen innehåller vissa undantagsbestämmelser från de nu återgivna huvudreglerna. Sålunda får svenska bolag och föreningar utan hinder av bestämmelserna i 2 § förvärva hus, tomt, upplagsplats, mindre stenbrott,

mindre grus- eller lertag, mindre vattenfall, mindre torvmosse eller liknande, om egendomen efter särskild prövning anses behövlig för bolagets eller föreningens verksamhet. Lagen är inte tillämplig på förvärv genom arv, bodelning, testamente eller fusion, enligt 174 § lagen (1944: 705) om aktiebolag. Den gäller inte heller för vissa särskilt angivna rättssubjekt, bl. a. banker och försäkringsbolag. Detta senare undantag skall ses mot bakgrund av att bank- och försäkringslagstiftningen innehåller bestämmelser som innebär att banker och försäkringsbolag måste vara svenskdominerade.

I förarbetena till 1916 års lag sägs lagens syfte vara att genom kontrollåtgärder skydda landets mest värdefulla naturtillgångar — skogar, malmer och vattenkraft — mot utländsk exploatering men däremot inte att i allmänhet hindra bolag med utländsk delägare att driva verksamhet här i riket och förvärva den fasta egendom som behövs för verksamheten. Den nuvarande ordningen torde alltså innebära att bestämmelserna i 1916 års lag inte utgör något hinder för ett utländskt företag att förvärva ett svenskt företag som saknar betydande naturtillgångar. Om ett sådant svenskt företag har utlänningsklausul i bolagsordningen, torde företaget ha en ovillkorlig rätt att slopa klausulen.

Med den struktur svensk industri hade vid tillkomsten av 1916 års lag var det naturligt att inrikta etableringskontrollen på skyddet av landets naturtillgångar. Utan tvivel finns det också idag ett intresse av att naturtillgångar som skogar, malmer och vattenkraft inte i alltför stor utsträckning ägs av utländska medborgare eller företag. Svenska industri- och handelsföretag har emellertid andra tillgångar som är lika värdefulla eller kanske ännu värdefullare. Jag tänker bl. a. på sådana tillgångar som teknik, know-how, dyrbara maskiner, patent och varumärken. Det bör finnas legala möjligheter att slå vakt även om svenska företag som inte har naturtillgångar. Detta gäller naturligtvis i synnerhet när det är fråga om företag som på grund av sin storlek har särskild betydelse för landets ekonomi. Vi bör också kunna skydda oss t. ex. mot utländska uppköp av svenska företag i en bransch som redan förut har ett mycket starkt inslag av utländskt ägande. Lagens förarbeten ger emellertid klart belägg för att omständigheter av detta slag inte kan tillmätas betydelse vid den bedömning som skall göras enligt lagen i dess nuvarande utformning. Bara om företaget samtidigt innehar fast egendom av betydande omfattning torde samhället ha möjlighet att vid sin prövning av tillståndsfrågan utöva en effektiv kontroll över förvärv av företaget.

Som framgår av vad jag tidigare har sagt är det angeläget att frågan om tillstånd för utländska medborgare eller juridiska personer att förvärva svenskt företag kan prövas oberoende av om företaget i det enskilda fallet förfogar över fast egendom. Lagen bör ge stöd för att förhindra utländskt övertagande av svenska företag i sådana låt vara säll-

synta fall, då övertagandet skulle vara oförenligt med väsentliga inhemska intressen.

Den dominerande företagsformen inom svensk industri är aktiebolaget. Ett sätt att för aktiebolagens del få till stånd en fullständig etableringskontroll är att genomföra en ordning som innebär att alla svenska aktiebolag tvingas att införa utlänningsklausul i bolagsordningen med möjlighet dock för Kungl. Maj:t att medge dispens. Detta skulle dock medföra betydande praktiska svårigheter. På sikt erfordras under alla förhållanden en allsidig översyn av 1916 års lag. En sådan översyn tar emellertid avsevärd tid. Enligt min mening bör dock en väsentligt förbättrad kontroll provisoriskt kunna åstadkommas på ett ganska enkelt sätt.

Det stora flertalet svenskägda aktiebolag har utlänningsklausul. Över 80 % av börsbolagen — frånräknat börsnoterade bank- och försäkringsbolag — och de bolag som är upptagna på fondhandlarföreningens kurslista har utlänningsklausul. Stickprovskontroller bland övriga större bolag tyder på att omkring 80 % av dem har utlänningsklausul. Det finns anledning att anta att utlänningsklausul är minst lika vanligt förekommande bland mindre bolag. Mot den bakgrunden synes mig en provisorisk lagstiftning kunna utformas så, att man vid prövning av ärenden om tillstånd att få upphäva eller ändra utlänningsklausul kan ta hänsyn till om det strider mot allmänt intresse att tillståndet meddelas, oberoende av om bolaget i fråga äger fast egendom. Därmed får man till stånd en etableringskontroll som täcker alla bolag som f. n. har utlänningsklausul. Och sådana bolag utgör, som nyss framhölls, det övervägande flertalet av samtliga bolag.

De erforderliga bestämmelserna bör tas in i 1916 års lag som ett tillägg till 2 § tredje stycket.

Den etableringskontroll som åsyftas genom de nya bestämmelserna i 2 § tredje stycket skulle emellertid lätt kunna kringgåas genom att ett bolag, som har utlänningsklausul, överlåter sin rörelse till ett utlandsdominerat svenskt bolag som inte har utlänningsklausul. Det finns därför behov av en bestämmelse som innebär att förvärv av rörelse eller del av rörelse från rättssubjekt, som fritt får förvärva fast egendom, för sin giltighet förutsätter tillstånd av Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer. Tillståndsplikten bör gälla så snart någon juridisk eller fysisk person, som enligt lagen inte kan förvärva fast egendom utan tillstånd, vill förvärva rörelse eller del därav från någon som fritt kan förvärva fast egendom. Tillståndsplikt bör också föreligga vid upplåtelse mot nyttjanderätt. Det finns däremot inte anledning att införa tillståndsplikt om överlåtaren — eller upplåtaren — är ett tillståndspliktigt rättssubjekt eftersom det då är fråga om en rörelse som redan är eller utan svårighet kan komma i utländsk ägo.

Tillståndstvång bör endast föreligga om rörelsen i fråga drivs i landet.

Jag förordar att i en ny paragraf, 5 a §, föreskrivs följande. Vill någon för vilken enligt lagen gäller inskränkning i rätten att förvärva fast egendom förvärva rörelse, som drivs i riket, eller del av sådan rörelse från rättssubjekt för vilket sådan inskränkning ej gäller, skall förvärvet för att bli gällande godkännas av Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer. Detsamma skall gälla i fråga om förvärv av nyttjanderätt till rörelse.

Till belysning av bestämmelsernas närmare innebörd kan anföras följande. Bestämmelserna omfattar både rena industriföretag och tjänstproducerande företag eller serviceföretag, exempelvis konsultbyråer samt varuhandelsföretag eller företag, som bedriver försäljning av varor men inte idkar industriell verksamhet. Förvärv av del av industriell verksamhet eller del av annan rörelsegren kräver också särskilt tillstånd. Med förvärv av del av industriell verksamhet eller rörelsegren avses förvärv av en eller flera enheter inom företaget. Överlåtelse av viss del av produktionen eller produktionsapparaten hör således hit. Om företaget exempelvis inom sin verksamhet förfogar över avdelning eller enhet som bedriver forskning eller annan utvecklingsverksamhet eller som sysslar med att utarbeta nya administrativa rutiner för företaget, krävs särskilt tillstånd för överlåtelse av denna avdelning eller enhet. Överlåtelser av maskiner o. dyl., som inte har samband med överlåtelse av verksamheten, faller å andra sidan normalt utanför bestämmelsernas tillämpningsområde. Om anställd personal i företaget i samband med avvecklingen övergår i det förvärvande rättssubjektets tjänst, torde detta utgöra ett starkt stöd för att ett förvärv av verksamheten föreligger i lagens mening.

Av den föreslagna nya 5 a § framgår att tillståndspliktigt förvärv, som ägt rum utan föreskrivet tillstånd, inte är civilrättsligt gällande. För tydlighetens skull bör framhållas att överlåtelse till person eller företag som enligt 1916 års lag har rätt att förvärva fast egendom utan tillstånd inte är tillståndspliktig. Om förvärvaren sålunda är ett svenskt aktiebolag som har utlänningsklausul fordras inte något tillstånd.

Vid förvärv av bolags rörelse i samband med en nyemission där apporten utgörs av rörelse föreligger tillståndsplikt enligt 5 a §, om övriga förutsättningar är uppfyllda. Om någon skulle träffa avtal om slutande av handelsbolag eller ingå i handelsbolag och därvid göra en insats i bolaget, som består av en rörelse som avses i 5 a §, är det också för handelsbolagets del fråga om ett sådant förvärv som kan vara tillståndspliktigt enligt 5 a §.

5 § innehåller f. n. bestämmelser om förfarandet i frågor om tillstånd enligt lagen. Man bör införa motsvarande föreskrifter beträffande förfarandet vid ansökan om godkännande av förvärv av rörelse. Jag föreslår att ansökan om tillstånd till förvärv av rörelse inges till länsstyrelsen i det län där rörelsen huvudsakligen drivs. Liksom när det gäller till-

stånd till förvärv av fast egendom enligt 1 eller 2 § bör länsstyrelsen åläggas att insända handlingarna i ärendet med eget yttrande till den beslutande myndigheten. Erforderliga föreskrifter om förfarandet kan lämpligen införas i 5 a §.

De i lagen föreskrivna inskränkningarna i rätten att förvärva fast egendom skall enligt 18 § inte tillämpas på förvärv genom arv, bodelning, testamente eller fusion enligt 174 § aktiebolagslagen eller på förvärv som görs av vissa särskilt angivna rättssubjekt bl. a. banker och försäkringsbolag. De nu föreslagna inskränkningarna i rätten att förvärva rörelse enligt 5 a § bör inte heller tillämpas på dylika förvärv och rättssubjekt. 18 § bör jämkas i enlighet härmed.

Jag vill slutligen också ta upp en annan fråga om ändring i 1916 års lag. Enligt 2 § första stycket får svenskt handelsbolag med utländsk bolagsman förvärva fast egendom eller gruva bara efter särskilt tillstånd. Svenskt aktiebolag kan vara delägare i handelsbolag. Om i ett sådant fall aktiebolaget i sin bolagsordning saknar utlänningsklausul, uppkommer fråga om detta förhållande medför att handelsbolaget måste erhålla särskilt tillstånd för att förvärva fast egendom. Svea hovrätt har i ett fall besvarat frågan jakande med hänvisning till grunderna för lagrummet (SvJT 1971 rf s. 48). Frågan synes emellertid aldrig ha avgjorts av högsta domstolen. Eftersom jag i sak delar hovrättens mening, förordar jag att lagtexten i 2 § första stycket ges en lydelse av innebörd att svenskt handelsbolag med bolagsman för vilken de i lagen föreskrivna inskränkningarna att förvärva fast egendom gäller, får förvärva sådan egendom bara efter särskilt tillstånd. Härmed kommer det klart att framgå av lagtexten att ett sådant handelsbolag också omfattas av tillståndsplikten enligt 5 a § vid förvärv av rörelse.

Andelar i handelsbolag och lotter i kommanditbolag kan överlåtas. Det torde knappast finnas något hinder för att andelarna eller lotterna förvärvas av aktiebolag, som saknar utlänningsklausul i bolagsordningen, i samband med att aktiebolaget inträder som bolagsman i handelsbolaget, även om handelsbolaget — eller kommanditbolaget — skulle äga fast egendom. Bestämmelserna i 1916 års lag kan därigenom kringgå. Ett svenskt rättssubjekt, som vill överlåta fast egendom till utländskt rättssubjekt, har sålunda möjlighet att föra över egendomen till ett handelsbolag med svenska bolagsmän, varefter det utländska rättssubjektet låter ett svenskt dotterbolag, som saknar utlänningsklausul i bolagsordningen, ingå i handelsbolaget. Enligt min mening är det angeläget att sådana kringgåenden av etableringsbestämmelserna hindras. Det kan ske genom en ändring i lagen (1968: 557) om rätt för utlännings och utländskt företag att sluta svenskt handelsbolag eller ingå i sådant bolag.

Enligt första stycket i denna lag får utlännings eller utländskt företag sluta svenskt handelsbolag eller ingå i sådant bolag bara efter särskilt

tillstånd. Utländskt företag i lagens mening är juridisk person som är bildad enligt lagen i främmande stat. Tillstånd lämnas av Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer. Tillstånd får enligt andra stycket meddelas bara om det finns avtal enligt vilket bolaget skall anses slutet eller inträde medgett i och med att tillstånd lämnas. Kungl. Maj:t får enligt tredje stycket medge undantag från skyldigheten att söka tillstånd, om det är påkallat med hänsyn till överenskommelse med främmande stat.

Lagen innebär att utlänningars och utländska företags etablering i landet i form av delägarskap i svenskt handelsbolag är underkastad tillståndsvång. Av det förut anförda framgår att sådan etablering också kan ske indirekt genom att en svensk juridisk person, som ägs av en utlänning eller är dotterföretag till ett utländskt företag, ingår i ett svenskt handelsbolag. En kontroll över sådan indirekt etablering kan komma till stånd genom en lagändring som innebär att svensk juridisk person, som enligt 1916 års lag utgör tillståndspliktigt rättssubjekt, likställs med utländskt företag vid tillämpningen av 1968 års lag. Enligt min mening bör frågan lösas på detta sätt.

1968 års lag innehåller f. n. inte någon föreskrift om vad som gäller för det fallet att avtal kommer till stånd i strid mot lagens bestämmelser. Enligt 1916 års lag gäller att avtal som strider mot lagen är ogiltiga. Motsvarande bör enligt min mening gälla i fråga om avtal som strider mot 1968 års lag. En uttrycklig föreskrift härom bör tas in i lagen.

När det gäller den lagtekniska utformningen av 1968 års lag anser jag det lämpligt att de nuvarande bestämmelserna i första, andra och tredje styckena tas upp i en paragraf, 1 §. I en ny paragraf, 2 §, bör anges att bestämmelserna i 1 § gäller i tillämpliga delar, om svensk juridisk person, för vilken de i 1916 års lag föreskrivna begränsningarna gäller, vill sluta svenskt handelsbolag eller ingå i sådant bolag. I 3 § bör föreskrivas att avtal i strid mot lagen är ogiltigt.

Rubrikerna till 1916 och 1968 års lagar bör jämkas.

Den nya lagstiftningen bör träda i kraft dagen efter det att lagarna utkommit från trycket i Svensk författningssamling. Några särskilda övergångsbestämmelser är inte erforderliga. Jag vill för tydlighetens skull tillägga, att de nya bestämmelserna inte gäller i fråga om avtal som har ingåtts före ikraftträdandet.

I enlighet med det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att antaga inom justitiedepartementet upprättade förslag till

1) lag om ändring i lagen (1916: 156) om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag,

2) lag om ändring i lagen (1968: 557) om rätt för utlänning och utländskt företag att sluta svenskt handelsbolag eller ingå i sådant bolag.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Britta Gyllensten

